

Geen wonder dus, dat men zich voor deze promotie bijzonder interesseerde, in Vlaanderen, maar ook in ons land, waar Timmermans zijn meeste lezers heeft gevonden, dat men ook met belangstelling greep naar de dissertatie, toen deze verscheen onder den titel „Felix Timmermans“¹⁾.

Omdat ook onder onze lezers wellicht van die geïnteresseerden zullen zijn, willen we in dit artikel hen nader met dit boek in kennis brengen.

Begrijpelijkwijls heeft Dr Rutten de boven aangegeven bezwaren zelf óók gezien, zoo duidelijk zelfs, dat hij al aanstonds in zijn voorwoord ze tracht weg te nemen. „Zeker“ zegt hij, „t oordeel van 't nageslacht zal bezoeken zijn, maar ook dan zal men het werk, om 't rechtvaardig en goed te beoordelen, moeten zien in de lijst van leven en milieu, van geest en techniek van de Schrijver en zijn tijd; ook dan zal men de zienswijze moeten toetsen aan wat over Timmermans de tijdgenoten dachten; ook dan zal een zichzelf rechtvaardigende bespreking gebaseerd moeten zijn op de evidentie der schoonheid“. Dr Rutten gaat dus uit van de gedachte, dat er allerlei vaststaande waarden zijn, waarover het getuigenis der jaren niet hoeft afgewacht te worden. En ten aanzien van Timmermans vindt hij die waarden in diens „afkomst en kultuurmilieu, zijn opvoeding en gevoelsaanleg, zijn temperament en karakter, 't levensgevoel waaruit hij schept voor later tijd, zijn houding tegenover 't leven, heel zijn aard, zijn persoonlijkheid en zijn werk“. In het licht van deze alle wil hij dan zijn stof historisch beschrijven.

Het komt mij voor, dat dit standpunt juist is. Wel is waar zal de praktijk voor moeilijkheden stellen, die men bij een minder dichtbij-liggende stof niet heeft, maar in 't algemeen kan op deze wijze stellig wetenschappelijk worden gewerkt: een ontwikkelingsgeschiedenis kan objectief worden gegeven aan de hand van zorgvuldig bijeengebracht materiaal, ook al staat men zelf midden in de stroomingen, die op deze ontwikkeling hun invloed hebben geëffend. Het gevaar voor subjectieve inmenging is natuurlijk groot, maar, wanneer men, gelijk de Schrijver doet, de stofbehandeling historisch houdt, behoeft dat gevaar toch niet als zoo ernstig te worden beschouwd, dat men daarom een pogen als dit veroordeelen moet. En er is aan den anderen kant weer voordeel in, dat men vele gegevens op de werkelijkheid controleeren kan en dat men, zelf kind van den tijd, allerlei verschijnselen, waarin zich de geest van den tijd openbaart, veel beter kan begrijpen...

Dr Rutten heeft dan, door de aangegeven overwegingen geleid, zijn arbeid aangevat. Hij begon met wat inderdaad het begin moest zijn: een bestudeeren van de Vlaamsche literatuurgeschiedenis, van dat de Vlaamsche beweging begon (± 1830) tot op dezen tijd. Zoo immers kon hij de Vlaamsche letterkunde zien groeien, en dat was noodig, wilde hij de geestesgesteldheid der moderne Vlaamsche kunst, dat is dus ook die van Timmermans, verstaan. Daarna onderzocht hij de gegevens, die op Timmermans zelf betrekking hebben: dat was, na het algemeene, het bijzondere, waar hij toe komen moest; hij ging dus na wat hij vinden kon omtrent Timmermans' jeugd, opvoeding, onderwijs, ontwikkeling, enz. Eindelijk bezag hij Timmermans' geschriften in het licht van de aldus verkregen inzichten — en met de verbinding van deze hoofdlijnen was het kader gevormd, waarin zijn studie geplaatst zou moeten worden.

In overeenstemming met dezen opzet is het boek samengesteld. We lezen eerst eenige hoofdstukken over de Vlaamsche letterkunde, dan over Timmermans' opvoeding en ontwikkeling, daarna over zijn boeken.

Het eerste gedeelte brengt ons uiteraard weinig nieuws. 't Is heel beknopt, een resume eigenlijk van de Vlaamsche literatuurgeschiedenis der laatste honderd jaren, vrij moeilijk te volgen voor den gene, die met deze historie minder bekend is. In hoofdzaak onderscheidt de Schrijver drie fasen in de ontwikkeling der literaire bedrijvigheid in Vlaanderen: de 19e eeuwse periode, den vóór-oorlogsch en de openbaring in veelszins veranderde geestesgesteldheid na den oorlog. De bedoeling van deze behandeling is de plaats te bepalen, die Timmermans' werk in de Vlaamsche

letterkunde inneemt en de invloeden na te gaan, die op zijn vorming hebben ingewerkt. Maar heel duidelijk zijn de aanwijzingen niet. Ook gaat, naar mijn meening, Timmermans' werk veel meer direct terug op de eigenlijke Vlaamsche beweging, dan in deze hoofdstukken uitkomt.

Maar dan komt het gedeelte over Timmermans' eigen ontwikkeling en daarin vinden we allerlei interessante aanvullingen, op wat we reeds wisten uit zijn eigen „Rommekas“ en verschillende studiën over zijn persoon en werk. We zien hem als Lierschen volksjongen, levend in de atmosfeer van Lierke-Plezierke, die hij zelf zoo geestig geteekend heeft in „Schoon Lier“, als toevoerder van vaders aanschouwelijke verhalen, als bewonderaar van Streuvels en Omer K. de Laay.

Vervolgens vertelt de Schrijver uitvoerig van de overspannen verbeeldingen uit Timmermans' eerste artistenjaren, onder den invloed van allerlei vrienden en van eigen onbevredigdheid. Ook hier levert hij welkome aanvullingen op wat Timmermans zelf daarover heeft verteld. Vooral is het de verdienste van dit stuk, dat het duidelijk aantoonde de sporen van deze geestelijke omzwervingen in de geschriften, die uit deze periode dateeren.

En dan komt 't voornaamste van het boek: de toepassing van al het voorafgaande op Timmermans' werk, of anders, de analyse van Timmermans' boeken in het licht van de geteekende verhoudingen. Achtereenvolgens komen al de bekende werken aan de orde, van „Boudewijn“ en de „Schemeringen“ af, tot aan „De Pastoor uit den bloeienden Wijngaert“ toe.

We kunnen in een kort artikel als dit natuurlijk niet bij alle onderdeelen stilstaan: 't is ons trouwens nu alleen te doen om de groote lijn van Dr Rutten's werk. Ieder boek wordt gesteld in het licht van Timmermans' ontwikkeling en van de omstandigheden, die hem bij het schrijven beheerschten, waardoor een veel duidelijker inzicht ontstaat in de beteekenis van zoo'n boek en ook een juiste maatstaf gegeven wordt voor beoordeling.

Afzonderlijk spreekt Dr Rutten over Timmermans' ongemeene visie, zijn taal, stijl en spelling, hij beschrijft Timmermans' literaire roem en tracht die te verklaren, en ten slotte voegt hij toe een waardevolle bibliografie van en over Timmermans' werk.

Met dit luttel overzicht van den inhoud moeten we volstaan. Het is trouwens voldoende, om te doen zien, welk een interessant werk ons Dr Rutten met deze dissertatie heeft gegeven, en ook om te motiveeren, wat onze conclusie is, dat hij in zijn opzet is geslaagd. Een afdoende Timmermans-studie is het natuurlijk niet, eenvoudig, omdat Timmermans nog „volop schept“, zooals de Schrijver zelf zegt. Maar een heel eind verder brengt toch dit boek ons wel, omdat het een goed-gemotiveerde ontleiding geeft van de Timmermansziel, die we in elk boek aantreffen, telkens met de bijzondere effecten, die juist zoo'n boek typeeren.

Tal van goede illustraties, meest foto-reproducties, verlevendigen den text.

In het historische gedeelte van Dr Rutten's boek wordt ook melding gemaakt van den strijd, die na den oorlog over de Vlamingen gekomen is, door het optreden van de regeering tegen het activisme. Wie de Vlaamsche literatuur van den modernen tijd bestudeert, komt ook voor die quaestie te staan en ervaart, dat ze ten nauwste verband houdt met de bestaansmogelijkheid van een zelfstandige Vlaamsche letterkunde. Daarom wijzen we in dit verband gaarne op de brochure, die de heer M. J. Leendertse gegeven heeft over deze zaak, „Een volk in nood“²⁾, naar aanleiding van den vijftigsten verjaardag van Dr Borms, die nu reeds tien jaren in de gevangenis boet voor zijn opkomen voor Vlaanderens recht.

In gesperde taal zet de Schrijver uiteen, waar het in dit geding eigenlijk om gaat. Het verwijt is tot de activisten gericht, „dat zij de hulp der Duitschers gebruiken, om te bevorderen hun eigen, dat is Vlaamsche belangen, welke hoofdzakelijk indruischen tegen den staat van zaken van voor den oorlog“. Dat verwijt nu wordt door den Schrijver aan de werkelijkheid getoetst. Hij toont aan,

dat het activisme beschouwd moet worden in verband met het Vlaamsche vraagstuk in zijn geheel, dat gedurende den oorlog in nieuwen, scherpere vorm op den voorgrond is gekomen. Want, terwijl de Vlamingen hun leven offerden voor de zaak van het Belgische vaderland, werden ze in hun eigen belangen, hun taalrechten, onderdrukt. Vlaanderen, aldus de heer Leendertse, „vocht voor zijn eigen ondergang“. Want het hielp de zege bevechten voor Frankrijk, waarvan „Vlaanderen juist 't meest te duchten heeft voor zijn zelfstandige positie binnen 't Belgisch staatsverband“.

Deze situatie, die door de omstandigheden tot een tragedie geworden is, omdat een sympathiseeren met Frankrijks tegenstanders landverraad werd, wordt door den Schrijver in al haar bitterheid geteekend in het lot van een man als Dr Borms. En dan voert hij een pleidooi voor dezen martelaar, omdat zijn zaak ten slotte ook onze zaak is, want, zoo citeert de Schrijver een der voorvechters van Dr Borms „wat in België aan 't Vlaamsche volk geschiedt, geschiedt tegen Nederland“.

Kort en zakelijk, klemmend daar, waar het op klem aankomt, en geschreven met de warmte, die het besef van goed recht geeft, is deze brochure alleszins lezenswaard. Ze oriënteert den lezer in de netelige quaestie, die België verscheurt, en wekt belangstelling voor een zaak, die ter harte moet gaan allen, die zijn van Dietschen stam.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

FATHER INDIA. a reply to MOTHER INDIA.

Daar ik onlangs een tweetal artikelen in deze rubriek gegeven heb over Mother India, waarin Mejuffrouw Katharine Mayo, de Amerikaansche reiziger, die Britsch-Indië tot object van onderzoek had gemaakt, spreekt van vreeselijke toestanden daar, voel ik me nu ook verplicht om hier iets te zeggen over het antwoord, dat de Brahman C. S. Ranga Iyer hierop ter verdediging van zijn vaderland en ter weerlegging van Miss Mayo heeft geschreven in zijn Father India.

En dan moet ik beginnen met te zeggen, dat het eerste gedeelte van Iyers boek mij zeer zwak schijnt. Hij volgt een methode, die sommige schooljongens ook toepassen: op een beschuldiging antwoorden ze niet met de weerlegging er van, maar wijzen op de fouten van den aanklager zelf. En helaas, deze methode is niet beperkt tot schooljongens. Men zegt wel eens, dat vooral de schoone sexe aan deze onlogische behandeling van zaken mank gaat, maar hoe dit ook zij, dat ook de mannelijke logica wel eens zoek is, blijkt o.a. uit dit boek van Ranga Iyer.

Want dat er in de United States, het vaderland van Miss Mayo, afkeurenswaardige toestanden zijn, vooral op het gebied van het sexuele leven, bewijst natuurlijk niet in het allerminst, dat het in Britsch-Indië minder erg zou wezen, dan de Amerikaansche het in haar werk voorstelt.

Als verdediging van Indië is dit eerste gedeelte dan ook als mislukt te beschouwen.

Wat niets afdoet van het feit dat, door te wijzen op de gegevens van den Amerikaanschen jeugdrechter Lindsey, zooals hij die heeft neergelegd in zijn boek Revolt of Modern Youth, de Brahman Ranga Iyer ons wel schaamrood kan maken over onze Westersche „beschaving“.

Hetwelk, al zegt het niets ter refutatie van Mother India, toch zijn nut kan hebben in een andere richting: om te maken dat de Miss Mayo's in Amerika en onder ons niet al te hoog van den toren zouden blazen in het vallen van een oordeel over andere volken.

En wel kan Ranga Iyer ons bescheidenheid leeren, wanneer hij onze aandacht vestigt op de uitlatingen van rechter Lindsey.

Deze rechter, die kan bogen op een vijf en twintigjarige observatie van de Amerikaansche jeugd in zijn ressort — de stad Denver — en heel veel gesprekken met hen heeft gehad, waarin zij geheimen onthouden, die anders in den regel verborgen blijven, wijst vooral op de moderne dansen als oorzaak van de zedelijke verwording van de leerlingen der Middelbare Scholen.

De jonge meisjes veroorloven aan de jongens, die hun geven wat zij noemen „a good time“ bij het dansen, allerlei vrijheden, niet alleen om hen te omhelzen en te kussen, maar ook grotere intimiteiten.

„Tenminste vijftig percent“, zoo citeert Ranga Iyer rechter Lindsey, „die beginnen met pakken en kussen, beperken zich daartoe niet, maar gaan verder, en geven zich over aan andere sexuele vrijheden, welke tot dusver altijd als schandelijk ongepast gegolden hebben“.

„Deze familiariteiten, afgezien van het in het oog springende gevaar, dat ze zullen leiden tot andere dingen, zijn verantwoordelijk voor veel moei-

¹⁾ Feestreide voor Vlaanderen's recht op Dr Borms vijftigsten verjaardag, uitg. ten voordeele van het Borms-fonds door de Wereldbibliotheek te Amsterdam—Sloterdijk.

²⁾ Uitg. van J. B. Wolters' D. M., Groningen, Den Haag.